

O ETNOLINGVISTIKI PO SLOVENSKO

Marija Stanonik: *Etnolingvistika po slovensko*. Založba ZRC, ZRC SAZU, 2017. 328 str.

Dobili smo prvo knjigo o možnostih etnolingvistike na Slovenskem oz. o zasnovah slovenske etnolingvistike. Pričakovano se tega področja loteva avtorica, ki je utemeljiteljica slovstvene folkloristike na Slovenskem. Kot pri vsaki vedi, ki ima težnje postati znanstvena v določeni družbi, se najprej vprašamo po njeni vsebini, obsegu, metodi in mejah njenega raziskovanja; in če je že označena kot interdisciplinarna, s katerimi področji oz. vedami se povezuje in na kakšen način. V izhodišču torej iščemo tako teoretično kot metodološko opredelitev: Kako torej opredeliti etnolingvistiko in znotraj nje še slovensko etnolingvistiko. O tem avtorica uvodoma razmišlja in nakazuje problematiko v smislu: »Raznorodnim poglavjem v posameznih razdelkih botruje želja za razmislek, kaj vse utegne biti predmet (ali zgolj slovenske) etnolingvistike, s kakšnih zornih kotov in s kakšno metodologijo se je lotevati« (8). Predstavi tudi dve teoretično in metodološko uveljavljeni etnolingvistiki – rusko in poljsko; prva naj bi bila prvenstveno razvojno usmerjena, druga naj bi težila v sodobno kognitivistiko. Kljub vsemu naštetemu pa je očitno, da zaenkrat še nimamo dovolj jasne opredelitve slovenske etnolingvistike in da se ta utegne izoblikovati šele z interdisciplinarnimi raziskavami, ki bi vsaj delno vključevale nekatera jezikoslovna področja (npr. sociolingvistiko, dialektologijo, etimologijo), literarno vedo in določena področja etnologije, npr. kulturno antropologijo.

Torej: kako opredeliti etnolingvistiko? Glede na avtoričine predstavitev in opise lahko povzamemo, da je ena bistvenih zlasti gradivnih osnov etnolingvistike zagotovo slovstvena folkloristika, ki v ospredje postavlja ubeseditev (tudi estetsko) najširše kulturne zavesti in duhovnosti naroda. Bolj premočrtno in poenostavljeno bi etnolingvistiko lahko opredelili kot obravnavo ali preučevanje jezika v narodopisju – najširše pa kot lingvistiko v etnologiji. Kljub predstavitvam in opisom nam torej še vedno manjka predlog konkretne opredelitve slovenske etnolingvistike.

Tu avtorica svoje pojmovanje slovenske etnolingvistike predstavi v treh poglavjih: Narodna identiteta, Lokalna identiteta, Osebna identiteta. Poglavje Narodna identiteta (85–149) se začne z jezikom in narodno nošo: dve prvini zunanjšega vedenja, ki naj bi izražali stanje in razmere najprej v matici, potem pa še v zamejstvu in izseljenstvu. Zdi se, da je glavni namen poglavja predstaviti različne stopnje zavedanja naroda in jezika in različni odnos do naroda in jezika. Opisano je delo nekaterih narodnih buditeljev in dragoceni so zlasti zbrani viri pod črto. Poglavje o Lokalni identiteti (151–217) podrobneje predstavlja zlasti ljubiteljske narečne slovarje in njihov pomen. Posebej je predstavljena knjižna zbirka Glasovi, ki še živi in raste – zbrana narečna besedila so že do sedaj domala prekrila celotno slovensko matično ozemlje in tudi večji del zamejstva. Poudarek je tudi na pokrajinah, npr. Prekmurje, ki so veliko bolj ubesedene kot druge. Poglavje Osebna identiteta (219–283) pomenljivo slika slovensko izkušnjo, ki pa je tu vzorčno zamejena samo na nekaj pregovornih naslovov *Kakor ti meni, tako jaz tebi, Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade, Kar je v srcu, je na jeziku*.

Celotna večdelna razprava pa se omejuje na bolj ali manj delne pregledne predstavitve različnih področij in možnih vidikov obravnav, ki bi jih lahko vključevala slovenska etnolingvistika. Ker je to avtorsko delo, je do neke mere tudi razumljivo, da avtorica poudari le tiste vsebine, ki jih je do sedaj uspela bolj raziskati. Vendar, kot je že napisano, jasnejših meril za opredelitev (slovenske) etnolingvistike zaenkrat še ni.

Sicer pa avtorica z veliko zbranimi viri in povzetimi citati opozori na obsežne raziskovalne opuse naših filologov, jezikoslovcev, etnologov, vendar nobeden izmed naštetih se ni, in se tudi verjetno še ni mogel, sam opredeliti do etnolingvistike. V tej knjigi se pojem etnolingvistike povezuje s kar nekaj znanimi ali vsaj vidnejšimi osebnostmi slovenske literature v najširšem pomenu kot so npr. Karel Štrekelj, Matija Murko, Avgust Pavel, Ivan Koštiál, France Kotnik, Jakob Kelemina, Vilko Novak, Milko Matičetov, Pavle Merku, Herta Lausegger idr.

Monografija je koristna zlasti zaradi velikega zbira virov, nekatera navajana gradiva so tudi pokomentirana; med avtoričinimi komentarji virov je bolj ali manj očitno opozorjeno tudi na še neovrednotena dela, ki bi si nedvomno zaslužila predstavitev in ustrezno oceno. Nekateri viri in podatki so tudi solidna izhodišča za nadaljnje raziskave.

Za konec še vedno ostaja aktualen nagovor: Kako koncipirati slovensko etnolingvistiko? Predlog zasnove je predstavljen že v uvodu, in je škoda, da vsebina knjige ne sledi uvodnim smernicam: – uzavestiti slovenski koncept etnolingvistike, – utemeljiti njeno umestitev med filologijo, – poskrbeti za ustrezno terminologijo, definicijo, za oblike in vlogo etnolingvističnih pojavov, – pri vpeljevanju predmeta v šolski program in visokošolski študij privzgojiti slušateljem zavest o njegovih vrednotah in hkrati zdrav kritični odnos do raziskovanega. Te uvodoma zastavljene smernice na strani 13 bi v nadaljevanju zaslužile vsaj obširnejše problematiziranje in konkreten opis trenutnih možnosti uresničitve. Mogoče pa se bodo v bližnji ali malo daljši prihodnosti ti uvodni cilji sčasoma izoblikovali tudi v jasno in čim bolj natančno opredelitev slovenske etnolingvistike in bo tako postopoma bolj prepoznana tudi kot raziskovalno področje.

Glede na vse avtoričine pobude, opozorila in navsezadnje tudi glede na nekatere predstavitve lahko upamo, da bo enkrat v ne tako oddaljeni prihodnosti tudi slovenska etnolingvistika dobila natančnejšo opredelitev in bo s tem tudi pri nas dobila svojo jasno raziskovalno prepoznavnost, in kot interdisciplinarna veda tudi svoje mesto in vlogo znotraj drugih že uveljavljenih ved. Naj bo torej ta knjiga zlasti budnica in pobudnica k razpravam o teoretični in metodološki zastavitvi slovenske etnolingvistike.

Andreja Žele

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
andreja.zele@ff.uni-lj.si